

Simonas Daukantas

(1793 – 1864)

Lietuvių istorikas, rašytojas, švietėjas, pirmasis parašęs Lietuvos istoriją gimtąja lietuvių kalba.

Gimė ir gyveno audringu, lietuvių nacionalinei istorijai svarbiu laikotarpiu.

Gimtinė - Kalvių kaimas (Skuodo rajonas). Tėvai – paprasti žemaičiai valstiečiai. Buvo neturtingi ir gyveno kukliai. Šeimoje augo 7 vaikai: 5 dukros ir 2 sūnūs. Vyriausias vaikas šeimoje buvo Simonas. Tėvas Jurgis, dvaro girininkas. Mama Kotryna 1795-aisiais (Tado Kosciuškos sukilimo metais) kartu su savo vyru ir trim brolio vyrais dalyvavo garsiam Liepojos mūšyje. Simonui buvo dveji. Visa šeima kartu išėjo į sukilimą ir kovojo už valstybės laisvę.

Atkakliai siekė mokslo

Jaunasis Daukantas buvo itin gabus. Nuo pat vaikystės labai norėjo mokytis, domėjosi istorija ir pasaulio kalbomis. Kai sukako 15 metų, sutalpė reikiamą sumą išsvajotiems mokslams. Mokėsi Kretingos parapijos pradžios mokykloje. Žemaičių Kalvarijos keturklaseje mokykloje buvo vienas iš geriausių mokinių, itin gražiai rašė.

Legendomis apipinta kelionė į Vilnių 1814 rudenį.

Baigęs keturias klases Simas norėjo toliau tęsti mokslus. Dvidešimt vienerių metų neturtingas žemaitis ryžosi pėsčiomis su 10-čia rublių kišenėje keliauti Vilniaus link. 300 km įveikė per neįtikėtinai trumpą laiką – vos per septynias dienas. 1815 m. – vienas geriausių Vilniaus gimnazijos gimnazistų. Pavyko baigti studijas Vilniaus universitete ir po ilgų vilkinimų, įrodžius savo bajorišką kilmę, įgyti magistro laipsnį.

Simonas Daukantas ir jo lietuviškas būdas

Tuo metu Lietuvoje buvo madinga viskas, kas lenkiška. Istorikas stengėsi puoselėti tik lietuviškas tradicijas. Viešumoje vartojo lietuvių kalbą ir savo mokslinius darbus rašė tik lietuvių kalba. Tiek apranga, tiek išvaizda žemaitis stengėsi išsiskirti iš pilkos lenkų bajorų masės. Į miestą išeidavo tik baltais marškiniais, o po kaklu pasirišdavo didelį raudoną kaspiną. Kartais, ypatingomis progomis, užsidėdavo ant galvos beretę su nedideliu bumbulu. Už kairės ausies laikydavo užsikišęs pieštuką, o švarko kišenėje – balto popieriaus lapą, todėl visada galėdavo ką nors užsirašyti.

Svarbiausios biografijos datos

Daukantas suprato, kad reikia skatinti lietuvius mokytis lietuviškai skaityti, nes jei kalba išnyks, išnyks ir tauta. Tad nusprendė parašyti Lietuvos istoriją. Išgirdęs gandus, kad Rygos miesto archyve saugoma daug Lietuvos metraščių, Daukantas išvyko į Rygą. Ten be vargo įsidarbino raštininku, nes mokėjo beveik dešimt kalbų. Daukantui pavyko nukopijuoti (perrašyti ir perpiešti) keletą dokumentų ir herbą, kuriame pavaizduotas raitelis ant sidabrinio žirgo. Ši herbą jis pavadino Vyčiu, tapusiu Lietuvos simboliu. Pasirodo, pagrindiniai slapti istoriniai dokumentai apie Lietuvą buvo sukaupti Peterburgo archyve, taigi Daukantas išvyko ten ir įsidarbino Peterburgo valstybės departamente. Čia slapta nurašinėjo įvairius dokumentus sumanytai Lietuvos istorijos knygai. Tai buvo sunkus ir pavojingas darbas, nes archyvai buvo saugomi departamento pastato rūsyje. Jame buvo ir mažas, drėgnas Daukanto darbo kambarėlis, kuriame jis vieni vieną slapčia dirbdavo Lietuvos labui. Tokiomis sunkiomis sąlygomis istorikas dirbo beveik dvidešimt metų. 1850 m. po įtempto darbo drėgnuose archyvuose grįžo į Tėvynę, be laiko pražilęs ir paliejęs. Apsigyvena Varniuose pas vyskupą Motiejų Valančių. Paskutiniuosius savo gyvenimo metus praleido mažame Žemaitijos miestelyje Papilėje, ten ir palaidotas.

Gyvenimo derlius

Yra parašęs 4 stambius istorinius veikalus. Pirmasis parašė Lietuvos istoriją lietuvių kalba „Darbai senųjų lietuvių ir žemaičių“. O kitą kūrinį - „Būdas senovės lietuvių, kalnėnų, žemaičių“ ir šiandien mokiniai nagrinėja mokykloje.

S. Daukantas yra laikomas pirmuoju lietuvių pasakojamosios tautosakos rinkėju. Pats ir per savo talkininkus, kurių turėjo apie 50, rinko lietuvių tautosaką. Išleido dainų rinkinį „Dainės žemaičių“. Daukantas surinko ir surašė beveik tūkstantį lietuvių liaudies dainų! Niekas kitas Lietuvoje nėra tiek užrašęs. Tai – rekordas. Bibliotekose ir šiandien rasite S. Daukanto „Žemaičių pasakas“.

Daukantas – lietuvių abėcėlės kūrėjas. Parengė lietuvių kalba elementorių „Abėcėlė lietuvių, kalnėnų ir žemaičių kalbos“. Sudarė didžiulės apimties žodynus.

Parengė keliolika knygelių su praktiškais patarimais kaimo žmonėms.

Simono Daukanto naujadarai

Pasigedęs žodžio kokiam nors daiktui ar reiškiniui pavadinti, Daukantas kūrė naujadarus.

Praturtino lietuvių kalbą žodžiais: karyba, karvedys, laikrodys, prekyba, vaistininkas, vietovė, būdvardis ir daugeliu kitų.